TIMOTHY SNYDER, *DE RODE PRINS. HET EINDE VAN EEN DYNASTIE EN DE OPKOMST VAN HET MODERNE EUROPA* (AMBO: AMSTERDAM, 2008), 376 BLZ., € 27,95.

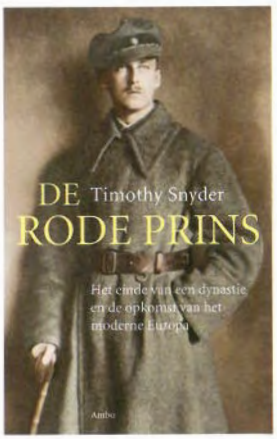
De moord op Franz Ferdinand in 1914 tekent het beeld dat we nu hebben van de Donaumonarchie. Al bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was het een reliek uit vroeger tijden. Het ooit machtige keizerrijk ging aan het begin van de twintigste eeuw ten onder aan zijn multinationale karakter. De Habsburgers wisten niet hoe zij moesten reageren op het nieuwe idee van nationale onafhankelijkheid dat in Europa opgang deed. Beter was het om nieuwe kroondomeinen te stichten die zichzelf grotendeels mochten besturen. Daarmee zouden de nationalisten wel tevreden zijn en het overkoepelend bestuur zou liggen bij de keizerlijke familie die al honderden jaren de vrede in Centraal- Europa had weten te bewaren. Het bleek geen juiste inschatting.

Het levensverhaal van Wilhelm von Habsburg (1895 – 1948), *De Rode Prins*, laat zien hoe de flamboyante aristocraat maar niet vooruit komt met zijn plannen in het Europa in de eerste helft van de moderne twintigste eeuw. Dit beeld wordt versterkt door de manier waarop Snyder Wilhelm en zijn aristocratische vrienden afschildert. In soms vet aangezette karakterschetsen en met oog voor smeuïge details maken we kennis met lichtzinnige adellijke types die ooit een troon moeten gaan bezetten of anders trouwen met een toekomstige vorst.

Het gaat te ver om Wilhelm een Don Quichot te noemen. Een dolende ridder was hij zeker, maar in tegenstelling tot de Spaanse edelman die het opnam tegen de windmolens, had Wilhelm wel een duidelijk doel om voor te strijden: een onafhankelijk Oekraïne. Dat was zijn eigen keuze. Deels uit noodzaak, omdat de Poolse troon na de Eerste Wereldoorlog naar zijn broer Albrecht ging, en deels uit rebellie tegen de familie: de Oekraïne was niet het meest begerenswaardige deel van Europa. Toch lijkt Wilhelm zijn hart te hebben gevolgd. Vanaf het einde van de Eerste Wereldoorlog tot zijn dood in 1948 streed hij vol overgave en met gevaar voor eigen leven voor de Oekraïense zaak. Snyder beschrijft Wilhems omzwervingen door Europa tijdens het Interbellum op zoek naar bondgenoten die hem in zijn streven willen steunen. Hoewel er genoeg kleurrijke personen voorbij blijven komen, is het vooral de diplomatieke context die Snyder ontrafelt. De allianties die Wilhelm probeert aan te gaan geven een goed inzicht in de machtsverhoudingen en politieke spelletjes van die tijd.

Pas als de strijd gestreden is en Wilhelm door de Sovjets in Wenen is opgepakt, komt Snyder echt goed los. Wilhelm sterft als telg van een niet meer bestaand keizerrijk. Hij heeft zijn leven gewijd aan een droom die eigenlijk nooit een reële kans op slagen heeft gehad. Ondanks dat hebben de overwinnaars van toen het niet perse aan het rechte eind gehad. Politieke systemen of opvattingen waarbij naties verspreid moesten worden (Hitler en Stalin) of geconstrueerd werden (Tsjechoslowakije en Joegoslavië) zijn niet succesvol gebleken. Europese lidstaten die misschien niet helemaal naar pure etnische maatstaven gevormd zijn, maar wel politiek, economisch en juridisch met elkaar verbonden zijn onder auspiciën van een groter geheel maken meer kans van slagen. Ergens klinkt daar een Habsburgse droom in door.

Daan Schuijt



OWEN MATTHEWS, *KINDEREN VAN STALIN. DRIE GENERATIES IN LIEFDE EN OORLOG.* (MISTRAL UITGEVERS: AMSTERDAM 2008), 320 BLZ., € 17, 95.

Het KGB-dossier over zijn grootvader ontdekte Owen Matthews in 1995 in Rusland. Het bevatte gedetailleerde informatie over het gerechtelijke proces dat uiteindelijk tot de dood van Boris Bibikov leidde. Als eenvoudig werknemer was Bibikov begonnen in een tractorfabriek en had hij zich weten op te werken tot hoofd van de afdeling bestuur. Door openlijke twijfel over het beleid ten aanzien van de landbouw en de beloning van arbeiders viel Bibikov in ongenade bij de top van de communistische partij. Hij werd beschuldigd van contrarevolutionaire activiteiten en in oktober 1937 geëxecuteerd.

Ljoedmila (Mila) Bibikova was drie jaar toen de geheime politie haar vader arresteerde en haar moeder wegvoerde naar de goelag. Samen met haar twaalfjarige zusje Lenina werd ze overgebracht naar een gevangenis voor 'minderjarige overtreders', maar ze kwamen uiteindelijk in een weeshuis terecht.